

مستفاد: علم توحید و علم شریعہ و علم تواریخ و علم الشرف و الشرف انسان دخی اوجہد انبیا و امرا و علما و انبیاؤک شاقی تبلیغ و رسالتد و علماتوک شاقی علم و عبادتد و سلاطینوک شاقی عدل و سیاستد و انبیا و مرسلین مراتب ثلاثہ مصفا لاهیہ چاملدرد اما علماء فہم و فضلاء عظام اگرچہ جہلسنہ واقفدرد لاکن تنفیذ احکامد سلاطینہ محتاجدرد اول سببمن متوقفدر و قاصرلدرد اما ملوک کرام و سلاطین عظامدن برسی بقی علم شریعہ علم اولوب تاریخ و وقایعہ وقوف بولب ملوک سالفہنوک و سلاطین سابقہنوک احوالارنہ مطلع اولسہ مراتب ثلاثہ جامع اولوب انوار الہی قابیلہ لامع اولدین مظهر احکام نبوت و کاشف احوال رسالت اولر زیرا مرسلین تبلیغ و رسالت و پونتر تنفیذ و سیاست ایدرلر آتوکیون السلطان ظللہ اللہ فی الارض دتر مظهر احکام و سیاست و محزن اسرار و ریاست بولتدرد و نبوت و شاهی آکی خاتم بکدر بزیرہ قمدہ و آکی کوھر بکیدر برکامد

پت

تذاک کہ شاهی و بیٹلمیری دو خاتم بود درک انکتیری

نتکہ نور نبوت اولسہ ظلمات ضلالتدہ و غیب غواپتمہ عقل سرکردان و خرد خیران اولوب طریق مستقیمہ مہندی اولالزردی و امور سیاست دخی اولسہ عالمہ نظام اولوبو صفاتوک دود نظمی ظلمہنوک ظمی اتشدنن جهان خالصنوک روزنہسندنن طشرہ جقدری

هَذَا كِتَابُ تَارِيخِ آلِ عَلِيٍّ

نور مرادهم

جد فی ثابت و شکر فی نہایت اول غنائی کردکمد و صالح پرور. دکارکہ امرکن برلہ علم ارواحی و اشباحی ظہورہ کترب طباق افلاکی پیراستہ و بساط خاک افراشته قلب نہایت و حیوانتہ زمینی زین ایللب انسانی لطفہ شخص ایدب و لفق کرمان بی آدم دیو خطاب قدی درود تا مغمود و ستایش نا محمود اول مقطر موجودات و سرور کائنات محمد مصطفی صلوات اللہ و سلامہ علیہ حضرتتہ کہ جهانی حاویہ غواپتمن فردوس سلیمانہ و پادشہ خلایندن دخی شیرستان هدایت یتشدردی و دخی آتہ و احیائتہ کہ مقتضی مساک حدی و مصابیح مناهج دخی ددر رضوان اللہ علیہم اجمین و بند بادعت عقل لاهندرد کہ علم و حیثیت و وجود خیر محضدر جہل و مات و عدم شر محضدر اگرچہ حیات سبب علمدر اما علمی سبب حیات قلیدر زیرا حیات بلا علم نماند اشعدرد نتکہ دیشلدرد پت

آن نباشد سرده گزورا درتیش نبود حیات

مرده آل باشد کہ اورا دروش نبود شور

لکن اعز علوم و اغر معارف اولدرک صحف سبوی ایله مؤید و کتب الہی ایله مؤیدک اولا بس صحف سبوی و کتب الہی دخی اوج اونیہ

İnalçık, "V. L. Ménage: Neshri's History of the Ottoman, The Sources and Development of the Text, Oxford University Press, London, 1964", *TTK Belleten*, XXIX/116 (1965), s. 667-672; M. Kalicin, "L'homme dans l'oeuvre de Neşri: Tarih-i Âli Osman", *EB*, XIX/2 (1983), s. 64-82; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Neşri", *Â*, IX, 214-216; Christine Woodhead, "Neşri", *EP* (Fr.), VIII, 7-8.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

NEŞŞÂR, Ali Sâmî

(علی سامی النشار)

(1917-1980)

Mısırlı âlim ve fikir adamı.

19 Ocak 1917'de Kahire'de doğdu. Orta öğrenimini ailesiyle birlikte gittiği asil memleketi olan Dimyat'ta tamamladı. İlk eseri olan *el-Elhânü's-ş-şamite*'yi liseyi bitirdiği 1935'te neşretti. Aynı yıl Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Öğrenciliği sırasında siyasetle ilgilenmeye başladı ve 1936'da bazı öğrenci hareketlerine katıldı. Hocaları arasında Mustafa Abdürrâzık başta olmak üzere Mısır'ın önde gelen felsefe uzmanları ile André Lalande gibi şarkiyatçılar da bulunuyordu. 1939'da üniversiteyi bitirdi. 1942'de Mustafa Abdürrâzık'ın danışmanlığında *Menâhicü'l-bahş 'inde müfekkiri'l-İslâm ve naqdü'l-müslimîn li'l-manîki'l-Aristâ-tâlisî* başlıklı yüksek lisans tezini bitirdi. 1943'te İskenderiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne asistan tayin edildi. 1948'de üniversite tarafından Cambridge Üniversitesi'ne araştırmacı olarak gönderildi; burada Arthur John Arberry'nin yönetiminde *Divânü Ebi'l-Hasan eş-Şüşterî: Şâ'irü's-şüfiyyeti'l-kebîr fi'l-Endülüs ve'l-Mağrib* adlı doktora tezini tamamladı. 1952'de Madrid'deki İslâm Araştırmaları Enstitüsü'ne müdür oldu. Burada enstitü dergisini çıkardı, Endülüslü âlimlerin eserlerinin neşredilmesi yönünde çalışmalar yaptı. 1953'te yakın dostu Cemal Abdün-nâsir rejiminin Mısır'da siyasî partileri kapatmasının ardından kurulan Devrim Konseyi'nin danışmanlığı ile görevlendirildi. 1954'te İskenderiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki kürsüsüne dönen Ali Sâmî öğretim faaliyetleri yanında yoğun bir telif çalışmasına başladı; *Neş'etü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm* isimli eserinin ilk şeklini bu dönemde yazdı. 1955-1959 yılları arasında Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde görev yaptıktan sonra İskenderiye Üniversitesi'ne geçti. 1966-1967 öğretim yılında Sudan'daki Omdurman (Ümmüddermân) Üniversitesi'nde misafir öğretim

Neşri'nin *Kitâb-ı Cihannümâ*'sının I. cildinin ilk iki sayfası (Ankara 1949)

Metinde yer alan şiirlerin hepsi kendisine ait değildir. Kendi şiirleri ise tezkire sahipleri tarafından güzel bulunmaz. Latîfî ve Âşık Çelebi şiir ve nesirde kabiliyetinin bulunmadığını, şiirlerinin de pek meşhur sayılmadığını, fakat "kissa-perdazlık"ta usta olduğunu, tarihinin halk içinde yaygın şekilde bilindiğini söyler. Eserin Fâtih Sultan Mehmed'in vefatına kadar gelen kısmı Faik Reşit Unat ve Mehmet Altay Köymen tarafından *Kitâb-ı Cihannümâ-Neşri Tarihi* adıyla eski ve yeni harflerle iki cilt halinde yayımlanmış (Ankara 1949-1957, 1983-1984, 1987), Theodor Menzel metniyle Manisa nüshasının faksimile neşirini Franz Taeschner gerçekleştirmişti (I-II, Leipzig 1951-1955). Unat ve Köymen neşri, Hammer'in de kullandığı Viyana nüshası esas alınıp Manisa, Arkeoloji, Paris ve Millet (Ali Emîrî Efendi) kütüphanelerindeki yazmalarla karşılaştırılarak tesis edilmişse de Menzel nüshası görülmediği için eleştirilmiştir. *Kitâb-ı Cihannümâ*'nın önemli ilk tenkitli tarih olmasından kaynaklanır. Müellif, başta Âşıkpaşazâde olmak üzere kaynaklarını gayet sistemli bir şekilde kullanmış ve olayları sebep-sonuç ilişkisi içerisinde telif çalışmıştır. Bu yönüyle Neşri doğruyu bulmaya çalışan ilk Osmanlı tarihçisi olarak kabul edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Neşri. *Cihannümâ* (Unat), I, II, tür.yer.; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, vr. 135^b; Latîfî, *Tezkiretü's-*

şuarâ ve tabsiratü'n-nuzamâ (nşr. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 527-528; Hoca Sadeddin, *Tâcü'l-tevârih*, İstanbul 1280, II, 40; Âli Mustafa Efendi, *Kühû'l-ahbâr*, TSMK, Hazine, nr. 1392, vr. 243^b-244^a; *Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 29, 182; Riyâzî, *Riyâzü's-şuarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 141^a; *Keşfü'z-zunûn*, I, 284; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 347; Hammer (Atâ Bey), I, 27-28; IV, 92; Flügel, *Handschriften*, II, 209, nr. 986; *Osmanlı Müellifleri*, III, 150; Smirnov, *Obraztsoviya projizvedeniya Osmanskoy literatury*, Petersburg 1903, s. V; P. Witte, "Zum Quellenproblem der ältesten Osmanischen Chroniken", *MOG*, I, 77-150; Fahriye Ank, *On Beşinci Asır Tarihçilerinden Neşri'nin Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1936; TCYK, s. 208-210; V. L. Ménage, *Neshri's History of the Ottomans: The Sources and Development of the Text*, London 1964, s. 1-5, 31-40; a.m.f., "Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri" (trc. Mehmet Öz), *Söğüt'ten İstanbul'a* (der. Oktay Özel – Mehmet Öz), Ankara 2000, s. 85-87, 91; Babinger (Üçok), s. 42-44; M. Kiel, "Mevlana Neşri and the Towns of Medieval Bulgaria", *Studies in Ottoman History in Honour of Professor V. L. Ménage* (ed. C. Heywood – C. Imber), İstanbul 1994, s. 165-187; Th. Nöldeke, "Auszüge aus Nesri's Geschichte des Osmanischen Hauses", *ZDMG*, XIII (1859), s. 176-184; XV (1861), s. 333, 367; J. H. Mordtmann, "Kleine Mitteilungen und Anzeigen", *Isl.*, XIII (1923), s. 166-168; Faik Reşit Unat, "Neşri Tarihi Üzerinde Yapılan Çalışmalara Toplu Bir Bakış", *TTK Belleten*, VII/25 (1943), s. 177-201; a.m.f., "Müverrih Mehmet Neşri'nin Eseri ve Hayatı Hakkında", a.e., XX/82 (1957), s. 297-300; Fr. Taeschner, "Neşri Tarihi Elyazmaları Üzerine Araştırmalar", a.e., XV/60 (1951), s. 497-505; a.m.f., "Ğihannümâ die altosmanische Chronik des Mevlana Neshri", *BSOAS*, XXIII (1960), s. 195-196; Halil

üyeleri olarak bulundu. 1971'de İskenderiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe Bölümü başkanlığı yaptı. Mısır ve diğer Arap ülkelerindeki akademisyenlerin pek çoğu lisans ve lisans üstü seviyesinde onun öğrencisi oldu. 1971-1973 yılları arasında Mısır'ın Avustralya kültür müşavirliğini yapan Ali Sâmî, daha sonra Fas'ta V. Muhammed Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İslâm felsefesi okuttu. Bu görevi sırasında 1 Ekim 1980'de vefat etti.

Ali Sâmî en-Neşşâr'ın ilgi sahası mantık, felsefe, tasavvuf, kelâm, usûl-ı fıkıh, nahiv, tarih, siyaset felsefesi gibi geniş alanları içine alan İslâm düşüncesi tarihi olmuş, bu alanlarda İslâm düşüncesinin Grek felsefesinden farklı ve orijinal yönlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Müslüman âlim ve mütefekkirlerin düşünce ve araştırma yöntemlerinin, problemlerinin, kavram ve terimlerinin Aristo mantığından farklı olduğunu söyleyen Ali Sâmî, bunun da Yunanlılar'la müslümanların zihin dünyalarının farklı olmasından ileri geldiğini belirtmiştir. Neşşâr, müslüman düşünürlerin araştırma yöntemlerini ele alırken öncelikle Aristo mantığının genel geçer bir mantık olup olmadığı sorusunu cevaplamaya, bunun için de herhangi bir felsefe problemi veya genel olarak hayat anlayışı konusunda Yunan milletiyle İslâm ümmetinin algılama biçimini incelemeye çalışmıştır. Buna göre Aristo, düşünce faaliyetlerinde insan zihnini hatalardan korumayı sağlayacak bazı genel ilkeler koymuş, ondan sonra Yunanlılar bu ilkelerin, herhangi bir zümre veya millet farkı gözetmeksizin bütün insanlık için geçerli olmak üzere insan aklının yasaları olduğunu düşünmüşlerdir. Aristocu mantık, içine Aristo'ya ait olmayan bazı unsurlar da karışarak erken dönemlerden itibaren İslâm âlemine intikal etmiş ve modern Avrupalılar gibi müslümanlar da kısa zamanda bu mantığın genel geçer olduğu fikrini benimsemiştir. Ancak müslüman düşünürlerin büyük çoğunluğu, aralarındaki anlayış ve gaye farklılıklarına rağmen kendi açılarından Aristo mantığına itiraz etmiş ve her zümre orijinal ve tam bir ekol sayılabilecek mantık ilkeleri geliştirmiştir. Şöyle ki: 1. Fıkıh usulü âlimlerinin en büyük temsilcisi sayılan İmam Şâfiî, Aristo mantığının Yunanca'nın özelliklerine dayandığını, halbuki bu dilin ve ondaki terminolojinin müslümanların kullandığı dil ve terminolojiden farklı olduğunu, dolayısıyla Aristo mantığının İslâmî konulara uygulanması halinde çeşitli çelişkilerin ortaya çıkacağını söylemiştir (Süyûtî, s. 15-16). Şâfiî'nin

bu düşüncesini Ebû Saîd es-Sîrâfî gibi bazı usulcülerle fakihler, kelâmcılar ve nahivciler de benimsemiş ve yeni bir metodoloji geliştirmiştir. 2. İlk dönem kelâmcılarının Aristo mantığını reddetmesinin temelinde ise onun İslâm ilâhiyatıyla çelişen metafiziğine itirazları bulunmaktadır. 3. Müslüman fakihler arasında Aristo mantığına en güçlü itiraz İbn Teymiyye'den gelmiştir. İbn Teymiyye, Yunan dili ve Aristo metafiziğiyle ilgili yukarıdaki itirazları tekrar etmesinin yanında Aristo mantığına başka itirazlar da yöneltmiştir. Buna göre, a) Aristo mantığı öncelikle tanım ve istidlâl konularında yapay ve zorlama kuralları üreterek İslâmî mânada insan fıtratını sınırlamaktadır. b) Aristo mantığının küllî ve değişmez kuralları benimsemesine karşılık İslâm dini insanın değişen ihtiyaçlarıyla uyuşan bir temayül geliştirmiştir. c) Sahâbe ile ilk İslâm âlimleri çeşitli ilim merkezlerine ulaşmalarına rağmen Aristo mantığına ilgi duymamışlardır. 4. Neşşâr'a göre mutasavvıfların aklın bilgi vasıtası olduğunu inkâr etmeleri de Aristo mantığına karşı dolaylı bir tepki olmakla birlikte bunu diğer İslâm âlimlerinin tenkitlerinden ayrı tutmak gerekir. Nitekim müslüman âlim ve filozoflar, sûfilerin mârifet yöntemini genel bir metodoloji oluşturmaya imkân vermeyen ferdî tecrübe olarak değerlendirmiştir. 5. Nihayet tecrübe alanlardaki çalışmalarıyla tanınan müslüman âlimler de Aristo mantığını, kendi deneysel araştırmalarının özüne aykırı ve sırf teorik bir yöntem olduğu gerekçesiyle reddetmişlerdir. Sonuç olarak Neşşâr'a göre müslümanların Yunan düşüncesinin ruhunu oluşturan Aristo mantığına, dolayısıyla Yunan düşünce yöntemine yönelttikleri en önemli eleştiri noktası bu mantığın tecrübeye yer ayırmayacak derecede kıyas yöntemine, diğer bir ifadeyle tümdengelim metoduna dayanmasıdır. Buna karşılık tecrübe yöntemi İslâm metodolojisinin en büyük dayanaklarından birini oluşturur. Bilhassa Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunluğu tarafından ileri sürülen İslâm'ın felsefeye karşı olduğu fikrinin temelinde bu yöntem ayrılığı vardır. Birçok müslüman âlimin Gazzâlî'ye yönelttiği eleştiriler de buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü Aristo mantığını İslâmî ilimlerle uzlaştırarak bu mantığa İslâm dünyasında meşruiyet kazandıran en önemli isim Gazzâlî'dir (*Menâhicü'l-bahs'inde müfekkiri'l-İslâm*, s. 273-276). Yunan düşüncesinin diğer bir önemli kusuru ise vahiy nimetinden mahrum olmasıdır (*Neş'etü'l-fikri'l-felsefi fi'l-İslâm*, I, 29).

İslâm felsefesi sahasındaki incelemeleleriyle tanınan modern müslüman araştı-

macıların en güçlülerinden biri sayılan Ali Sâmî en-Neşşâr, öncelikle İslâm toplumuna mensup (İslâmiyyin) düşünürlerle müslüman (müslimîn) düşünürleri birbirinden ayırmakta, ilk tabirle Fârâbî, İbn Sînâ gibi geleneksel anlamda felâsifeyi, ikincisiyle de diğer müslüman ilim ve fikir adamlarını kastetmektedir. Neşşâr, İslâm felsefesi kavramını da başta usulcüler (fukaha ve mütekekkimîn) olmak üzere müslüman düşünür ve âlimlerin, hatta dilcilerin ürettiği düşünce dünyasının tamamını içine alacak şekilde kullanmış ve bu kapsamıyla İslâm felsefesinin orijinalliği tezini ispatlamaya çalışmıştır. Ona göre İslâm felsefesinin orijinal yönü daha ziyade Grek felsefesinin ele almayı ihmal ettiği konulardadır.

Genel olarak İslâm düşüncesi başlıca şu alanları içermektedir: 1. Felsefe. İslâm toplumuna mensup filozofların en dikkat çekici yönleri, felsefe ile din arasında birlik ve uyum bulunduğu şeklindeki temel düşünceleri ve bunu kanıtlama çabalarıdır. Onlar bunu göstermek için önce Yunan felsefesini kendi içinde uzlaştırmaya, ardından bu felsefe ile İslâm'ı telif etmeye çalışmışlardır. Fakat bu hususta ulaştıkları sonuçlar zorlamadan öteye gidememiştir (*a.g.e.*, I, 47, 49). Neşşâr, İslâm coğrafyasında yetişen filozofların ürettiği felsefeyi, onların Grek felsefesine yeni şeyler eklemekten onu hemen hemen aynen tekrar ettikleri yönünde Ernest Renan gibi şarhiyatçılarda ileri sürülen iddiaları kabul etmekle birlikte bunu Batılılar'la Araplar ve Sâmîler arasındaki biyolojik farklılıklara bağlayan ırkçı izahları reddetmektedir (*a.g.e.*, I, 52). 2. Tasavvuf. İslâm dünyasında gelişen tasavvufî düşünceler iki ana kola ayrılmakta olup biri yeni Eflâtunculuk, Hermesçilik, gnostisizm, yahudi ve hıristiyan mistisizmi gibi dış akımlardan beslenen felsefî tasavvuf, diğeri ise temel dayanağı Kur'an ve hadis olan, ilkelerini bu iki kaynaktan alan Sünnî tasavvufur. 3. İlim-i tevhîd (ilm-i kelâm, ilm-i usûlî'd-dîn). Dinî inançları akfî delilleri ispatlamak üzere müslümanlar tarafından geliştirilmiş ilimdir. 4. Usûl-ı fıkıh. Uygulamaya dair şer'î hükümlerin delillerinden çıkarılmasını sağlayıcı kuralları ortaya koyan ilim olup bu da tamamen müslümanların eseridir. 5. Toplum bilimi (siyaset ilmi veya felsefesi, tarih felsefesi). Mes'ûdî, Ya'kûbî, İbn Cerir et-Taberî, Mâverdî, Gazzâlî, İbn Teymiyye, İbn Haldûn gibi pek çok âlim bu alanlarda orijinal eserler vermişlerdir. 6. Nahiv. Dilciler, usulcülerin metotlarından yararlanmakla birlikte nahiv konularında felsefî bir teori

geliştirmiş olup İslâm kültürü bu alanda da orijinal boyutlar taşımaktadır.

Ali Sâmî en-Neşşâr, İslâm dünyasında gelişen fikrî ve felsefî kültürün, yalnız Araplar'ın değil bütün müslümanların ürettiği bir kültür olduğunu ve kaynağını İslâm'dan aldığını, İslâm dininin metafizik varlık ve olayların mahiyetleri üzerinde düşünüp tartışmayı müslümanlara yasakladığını, bu sebeple müslüman filozofların bu konularda Yunan felsefesine yöndiklerini, müslümanların toplum ve dil yapılarının Yunanlılar'inkinden farklı olması dolayısıyla İslâm düşüncesinin de Yunan felsefesinden farklı ve kendine özgü olmasının normal görülmesi gerektiğini belirtir (a.g.e., I, 56).

Eserleri. A) Telif. 1. el-Elhânü's-şâmi-te (Dimyat 1935). Derleme hikâyelerden oluşmaktadır. **2. Şühedâ'u'l-İslâm fi 'ah-dî'n-nübüvve** (Kahire 1940, 1973). Erol Ayyıldız ve Abdülbaki Turan tarafından *Asr-ı Saadetdeki İslâm Şehitleri* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 1969). **3. Menâhicü'l-bahş 'inde müfekkiri'l-İslâm ve naqdü'l-müslimîn li'l-manıku'l-Aristâtâlisî** (eserin bazı baskıları *Menâhicü'l-bahş 'inde müfekkiri'l-İslâm ve iktisâfî'l-menheci'l-ilmî fi'l-âlemi'l-İslâmî* başlığını taşımaktadır [Kahire 1947, 1966, 1978; Beyrut 1984]). Müellifin yüksek lisans tezi olup en değerli çalışmalarından sayılmaktadır. **4. Neş'etü'd-dîn** (Kahire 1947; İskenderiye 1368/1949; Halep 1995). İskenderiye üniversitesinde verdiği konferanslardan oluşmaktadır. **5. Neş'etü'l-fikri'l-felsefî fi'l-İslâm** (Kahire 1954, 1964, 1965, 1966, 1971, 1974, 1977). Müellif, 1954'te bir cilt olarak kaleme aldığı eseri sonraki baskılarında hem tasnif hem konu yönünden zenginleştirmiş, nihayet 1969'da üç ciltte tamamlamıştır. Neşşâr III. cildin ilk baskısına yazdığı önsözde, bu cildi İslâm dünyasındaki zühd hareketinin I ve II. (VII ve VIII.) yüzyıllardaki doğuşu ve gelişmesine ayırdığını belirterek bu iki asrı daha kapsamlı incelemek, ayrıca Arap yarımadası, Mısır, Mağrib ve Endülüs'teki zühd okullarını da ele almak üzere esere IV. bir cilt ekleyeceğini söylemişse de buna ömrü yetmemiştir. 1962'de müellife devlet teşvik ödülü kazandıran eser onun en önemli çalışması kabul edilmektedir. I. ciltte Mu'tezile ve Eş'ariyye mezheplerinin, II. ciltte Şii firkalarının, III. ciltte tasavvufun doğuşu ve gelişmesi incelenmektedir. Eserde orijinal düşüncesinin ancak bir milletin kültürel varlığının ve kişiliğinin ürünü olarak ortaya çıkabileceği, bu açıdan bakılınca müslümanlara has orijinal

İslâm düşüncesinin müslüman filozofların geniş ölçüde Grek felsefesinin bir devamı olarak ürettikleri felsefe değil, başta fakihler ve kelâmcılar olmak üzere filozoflar dışındaki İslâm âlimlerinin geliştirdikleri fikirler olduğu savunulmaktadır. Kitabın ilk cildini Osman Tunç, *İslâm'da Felsefi Düşüncenin Doğuşu* başlığıyla iki cilt halinde Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1999). **6. Neş'etü'l-fikri'l-felsefî 'inde'l-Yûnân** (Ahmed Subhî ile birlikte, İskenderiye 1964). **7. el-Manıku's-şûrî münzû Aristo hattâ 'aşırne'l-hâzır** (Kahire 1965, 1966). **8. Kıra'ât fi'l-felsefe** (Muhammed Ali Ebû Reyân ile birlikte, Kahire 1967). **Tasavvuf ve felsefe metinlerinden oluşur. 9. Hiraqlîtus: Feylesûfü't-teğayyür ve egeruhû fi'l-fikri'l-felsefî** (Muhammed Ali Ebû Reyân ve Abduh er-Râcihî ile birlikte, Kahire 1996). Eserde Heraklitos'tan parçalar yer almakta, ayrıca onun Yunan, hıristiyan ve İslâm felsefesiyle modern felsefe üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. **10. Dimokrîtus: Feylesûfü'z-zerre ve egeruhû fi'l-fikri'l-felsefî** (Abdülmü'tî Muhammed Ali ve Muhammed Ubûdî İbrâhim ile birlikte, İskenderiye 1970). **11. el-Fikrî'l-yehûdî ve te'sîruhû bi'l-felsefeti'l-İslâmiyye** (Abbas eş-Şirbînî ile birlikte, İskenderiye 1972). **12. Fihrisü mahtûâtî'l-Mescidi'l-Ahmed bi-Tanâtâ** (Abduh er-Râcihî ve Celâl Ebû'l-Fütûh ile birlikte; İskenderiye 1964).

B) Tercüme. 1. el-Uşûlü'l-Eflâtûniyye-Muḥâveretü Feydûn (Necîb Beledî ve Abbas eş-Şirbînî ile birlikte, Kahire 1965). Eflâtun'un *Faidon* diyalogunun tercümesinin yanında eserdeki fikirlerin Grek ve İslâm dünyasında tesirleri incelenmiştir. Sonuna da Aristo'ya isnat edilen sahte *Elma Risâlesi*'nin tercümesi eklenmiştir. **2. el-Uşûlü'l-Eflâtûniyye-Muḥâveretü'l-Me'debe** (Necîb Beledî ve Abbas eş-Şirbînî ile birlikte, Kahire 1966). Eflâtun'un *Şölen* diyalogunun tercümesine ek olarak eserdeki fikirlerin Grek, hıristiyan ve İslâm felsefeleriyle çağdaş düşünceye tesirleri ele alınmıştır.

C) Tahkik. 1. Fahreddin er-Râzî, İ'tikâdâtü frakı'l-müslimîn ve'l-müşrikîn (Kahire 1938, 1942; Beyrut 1982). **2. Celâled-din es-Süyûtî, Şavnü'l-manıḥ ve'l-ke-lâm 'an fenni'l-manıḥ ve'l-ke-lâm** (Suâd Abdürrâzık ile birlikte, Beyrut 1970; Kahire 1970). **3. İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî, eş-Şâmil fi uşûli'd-dîn** (Süheyr Muhammed Muhtâr ve Faysal Bedir Avn ile birlikte, İskenderiye 1969). **4. İbnü'l-Ezrak el-Girnâti, Bedâ'î'u's-silk fi tabâ'î'l-**

mülk (I-II, Bağdad 1397-1398/1977-1978). **5. Ebû'l-Kâsım İbn Rıdvân, eş-Şühübü'l-lâmi'a fi's-siyâseti'n-nâfi'a** (Dârülbeyzâ 1404/1984). **6. 'Aḳâ'idü's-selef** (Ahmed b. Hanbel, İmam Buhârî, İbn Kuteybe, İbn Teymiyye ve Osman b. Saîd ed-Dârimî'den seçmeler; Ammar et-Tâlibî ile birlikte, İskenderiye 1971). **7. Ebû Bekir Muhammed b. Hasan el-Murâdî, es-Siyâse-el-İşâre fi tedbiri'l-imâre** (Dârülbeyzâ 1401/1981). **8. İbnü'l-Murtazâ'nın derlemesi olan Fırâk ve tabakâtü'l-Mu'tezile** (İsâmüddin Muhammed Ali ile birlikte, İskenderiye 1972).

BİBLİYOGRAFYA :

Süyûtî, *Şavnü'l-manıḥ ve'l-ke-lâm* (nşr. Ali Sâmî en-Neşşâr), Kahire 1970, s. 15-16; Ali Sâmî en-Neşşâr, *Neş'etü'l-fikri'l-felsefî fi'l-İslâm*, Kahire 1977, I, tür.yer.; a.mlf., *Menâhicü'l-bahş 'inde müfekkiri'l-İslâm*, Beyrut 1404/1984, tür.yer.; *el-Miškât: Mecmû'atü maḳâlât fi'l-felsefe ve'l-'ulûmi'l-insâniyye*, İskenderiye 1985, s. 1-6; Sabâh Nûri el-Merzûk, "Ali Sâmî en-Neşşâr", *Mevsû'atü Beyti'l-hikme li-'âlemi'l-'Arab*, Bağdad 1420/2000, I, 372-374.

SAİD MURÂD

NEŞŞÂR, Sirâceddin

(سراج الدين النشار)

Ebû Hafs Sirâcüddin Ömer b. Kâsım b. Muhammed en-Neşşâr el-Ensârî (ö. 938/1531)

Kıraat âlimi.

Mesleğinden dolayı "Neşşâr" (bıçkıcı) lakabıyla tanınmıştır. İlk öğrenimine babasının yanında başladı ve Ali el-Habbâz ed-Darîr, Şemseddin İbnü'l-Himmisânî, Seyyid İbrâhim b. Ahmed et-Tabâtâbî, Ali b. Abdullah ed-Deyrûtî, İbn İmrân Muhammed b. Mûsâ'dan kıraat dersleri aldı. Bir müddet Kahire'de çocuk okuttu ve Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî ile Nûreddin el-Cârihî'nin de aralarında bulunduğu öğrenci grubuna kıraat dersleri verdi. *el-Mükerrer* adlı eserine ait bir nüshanın sonunda kaydedildiğine göre Câmîu Kâsım el-Atâbekî'de imamlık yaptı (Salâh M. el-Haymî, I, 466). *eş-Şâtıbiyye*'yi ezberlediği nakledilen Neşşâr pek çok defa hacca gitti. Zirikî'nin 938 (1531) yılında vefat ettiğini kaydeder.

Eserleri. 1. el-Bedrü'l-münîr fi kırâ'âti Nâfi' ve Ebî 'Amr ve İbn Keşîr. Neşşâr, 901 (1495-96) yılında tamamladığı bu eserini hazırlarken Ebû Tâhir İsmâil b. Hâlef es-Sarakustî'nin *el-Unvân fi'l-kırâ'âti's-seb'î*, Ebû Amr ed-Dânî'nin *et-Teyşîr fi'l-kırâ'âti's-seb'î* ve Kâsım b. Firruh eş-Şâtıbî'nin *eş-Şâtıbiyye* adlı kitaplarından